

KAMSSA 2022

LUGHA YA KISWAHILI

SEHEMU A

Uandishi wa insha.

Ama

1. Ama na Au.

- Mwanafunzi aandike insha yenye mada.
- Insha iwe na utangulizi unaofaa.
- Insha iwe na mwili bora.
- Iwe na hitimisho.
- Mtiririko mzuri wa matukio.
- Matumizi ya lugha na sarufi.
- Uakifishaji wa kazi yake vyema.
- Mwanafunzi anafaa azingatie sheria za uandishi wa barua.
- Azingatie idadi ya maneno kulingana na maelekezo.
- Insha kwenye sehemu ya Ama mwanafunzi ajibu moja. (40 x 1)
- Insha kwenye sehemu ya Au mwanafunzi ajibu insha mawili na kila insha alama (20 x 1).

2. Ufahamu.

- Kichwa kinachofaa taarifa hii: MZEE BONGO, MWANAMKE MSALITI. (2 x 1)
- Wanakijiji walikuwa wakimwendea Mzee Bongo kwa ushauri ili wapate mashauri juu ya mambo mbalimbali haswa wakiwa na matatizo ya kinyumbani ambayo aliwasaidia kuyamaliza. (3 x 1)
- Majirani walimuarifu kwamba binti yake anateswa na mama wake wa kambo na anafanyiwa ukatili. (2 x 1)
- Mzee Bongo alimuona bintiye akiburutwa na mkewe na wale mabinti zake walikuwa wakimchapa Mrembo kwa fagio ndefu za kuti. (3 x 1)
- Mzee Bongo alimfukuza yule bibi ili kukomesha uonevu juu ya binti yake. (2 x 1)
- Mafunzo

-Tuwalee watoto wote kwa usawa.

-Ukatili ni kitu kibaya.

-Siku za mwizi ni arobaini. (3 x 1)

e) i. Mlezi ni mtu anayeweza kutunza au kumuangalia mtoto bila matatizo.

ii) Mafarakano ni kutosikilizana au ugomvi.

iii) Mjakazi ni mfanyakazi zote nyumbani.

iv) Ukatili ni kumtendea mtu mabaya au unyama.

v) Kajifanya tu inamaanisha kudanganya. (5 x 1)

3. Ufupisho.

- Mwanafunzi aandike kichwa kinachofaa.

- Mwanafunzi azingatie vidokezo.
 - Aandike nakala safi.
 - Azingatie idadi ya maneno pia.
 - Kazi iwe na mtiririko na matumizi mazuri ya lugha na alama ya uakifishaji.
- a) Manufaa ya simu tamba.
- Imerahisisha kazi ya wanabiashara ambao huchukua muda mfupi kufanya kazi yao.
 - Katika dharura kuna nambari maalumu za kuomba usaidizi.
 - Sifa nyingine ambazo husaidia watu kupanga siku zao vizuri.
 - Kukumbusha watu kuhusu matukio muhimu yanayotazamiwa.
 - Unaweza kujua pesa zinazohitajika kwa huduma kama nguvu za umeme kwa ujumbe wa rununu.(maneno 40-45) (10 x 1)
- b) Matatizo yanayoletwa na matumizi ya simu tamba.
- Madereva wanaoshika usukani huku wanawasiliana husababisha ajali.
 - Watumizi kuzungumza bila adabu hadharani.
 - Wengine hutoa siri zao hadharani na kuhatarisha maisha yao.
 - Katika sehemu nyingine, zimesababisha suitafahamu katika ndoa na familia.
 - Hatari ya kiafya zinaweza kutokea mtu akiitumia kwa muda mrefu.
 - Kuathiri ukuaji wa mifupa na ubongo wa mtumiaji.(maneno 35-40) (10 x 1)
4. Tafsiri.
- Mada ifaayo.
- _Mtahiniwa atafsiri maana si maneno.
- Kazi yake iwe na mtiririko mzuri.
- Matumizi mazuri ya sarufi.
- Uakifishaji bora wa kazi yake.
- Sentensi ziwe na mantiki inayotakikana. (20 x 1)
5. Matumizi ya lugha-Sarufi.
- a) Ukanusho.
- i. Msije hapa!
- ii. Usimpe hicho kitabu! (1 x 2)
- b) Sentensi katika wingi.
- i. Wazazi wake wameenda hospitalini kupata matibabu.
- ii. Viti vyake viliibiwa juzi. (1 x 2)
- c) Kazi mbalimbali
- i. Seremala hujenga vitu kama meza, viti kwa kutumia mbao.
- ii. Mchuuzi ni mwanabiashara anaetembea na bidhaa zake akiuza. (1 x 2)
- d) Vitendawili
- i. Kifo.
- ii. Sima au ugali. (1 x 2)
- e) Methali.
- i. Mtu ambaye hajui uwezo wako hukudharau.
- ii. Mtu ambaye ametenda jambo vizuri hupewa zawadi. (1 x 2)

- i. Mimi siyataki maji haya.
- ii. Chakula kizuri kitapikwa kesho.
- iii. Mwalimu wetu wa hisabati hakuja jana. (3 x 1)
- i. Nimemuua nyoka.
- ii. Ua langu limekauka.
- i. Nimekaa chini.
- ii. Ninapenda kumla samaki anayeitwa kaa.
- i. Shuka chini haraka!
- ii. Shuka langu limechanika. (1 x 3)
- iii. Wachache.
- iv. Wanne.
- v. Machafu.
- vi. Mkubwa. (1 x 4)

PMWISHO